

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2017

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 32.

EXTERNAL MODERATOR'S APPROVAL

04/03/2017

DITŠHUPETŠO TŠA GO SWAYA

1. Ge molekwa a arabile dipotšišo tše di fetago palo yeo e nyakegago, swaya ya mathomo fela. **(Molekwa ga a swanela go araba potšišo ye telele le ye kopana go tšwa pukung e tee.)**
2. KAROLONG YA A, ge molekwa a arabile dipotšišo tše nne ka moka mo diretong (tše di kgethilwego), swaya tše pedi tša mathomo.
3. Go DIKAROLO TŠA B le C, ge molekwa a arabile dipotšišo tše kopana tše pedi goba tše telele tše pedi, swaya ya mathomo o hlokomologe ya bobedi. Ge molekwa a arabile dipotšišo ka moka tše nne, swaya fela ya pele mo karolong ye nngwe le ye nngwe ge e le gore go arabilwe potšišo ye kopana le ye telele.
4. Ge molekwa a file dikarabo tše pedi, moo e lego gore ya mathomo e fošagetše mola ya bobedi e nepagetše, swaya ya mathomo gomme o **hlokomologe** ya bobedi.
5. Ge dikarabo di sa nomorwa ka tshwanelo, swaya go ya ka memorantamo.
6. Ge mopeleto wo o fošagetšego o ama tlhalošo, swaya phošo. Ge o sa ame tlhalošo, gona mo fe moputso.
7. *Dipotšišo tše telele*
Ge karabo ya potšišo ye telele e le ka tlase ga botelele bjo bo nyakegago, se mo otle ka ge a šetše a ikotlile. Ge e le ye telele kudu, lekola go ya ka bokgoni gomme o sekaseke ntlha yeo le baswaibagolwane. **Šomiša dirubriki tša kelo** tše di lego lenaneong la A le B **go lekola ditaodišo tša balekwa.**
8. *Dipotšišo tše kopana*
Ge molekwa a sa šomiše ditsebjana moo a kgopetšwego go tsopola, se mo otle.
9. **Dipotšišong tše di bulegilego**, go se be le meputso yeo e tlogo abelwa karabo ya EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le abelwago moputso.
10. Go se be le meputso yeo e tla abelwago NNETE/MAAKA goba NTLHA/KAKANYO. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le tlogo abelwa moputso.

KAROLO YA A: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 1: NGWATO – RM Mogashoa****Mohlala wa karabo:****Seretotumišo**

Seretotumišo se reta bogale goba bokgoni bja seretwa. Seretong sa mohuta wo sereti se a itumiša/itheta goba sa reta/tumiša seretwa/moretwa. Seretotumišo se arotšwe ka mehuta ye mebedi, e lego **seretotumišo sa sebjalebja** le **seretotumišo sa bogologolo**. Mehutatheto ye e tsebja le go lemogwa ka diteng tša yona. Ge diteng tša sereto di lebane le sebjalebja gona sereto seo, ke seretotumišo sa sebjalebja, gomme ge diteng di lebane le ditaba tša bogologolo, gona sereto seo ke sa bogologolo.

Karabo ya potšišo ye e lebane le seretotumišo sa bogologolo.

Dinyakwa tša seretotumišo sa bogologolo

- Matseno: Kgomo e tsha/tshwa! E gangwa ke mang?
- Boitsebišo: E gangwa ke ...
- Mmele: Tshwantšhokgopolo, mainatheto, mainagokwa, leloko le setlogo.
- Mafetšo: Ke tšhaba mediti!/Selepe gomela!

Tshekaseko ya mohuta wa sereto

Sereto sa Ngwato ke seretotumišo sa bogologolo ka ge diteng di lebane le ditaba tša setšo sa bogologolo; sona se lemogwa ka dinyakwa tša sona, e lego matseno, boitsebišo, mmele le mafetšo.

Matseno:

Kgomo e a tsha.
E gangwa ke mang?

Boitsebišo:

E gangwa ke ye papadima ya naka lehubedu.

Mmele: ka gare ga mmele go tšwelela tšeo di latelago: Tshwantšhokgopolo, mainatheto, leloko le setlogo.

Tshwantšhokgopolo

- mokutwana - motse > Kemedi: e emela lapa/lenyalo.
- malabulabu - mankgeretla/maratha > Kemedi: e emela bodiidi.
- Ke leri la Mmamohlake > Tshwantšhišo: Ngwato o fetogile leri.

Mainatheto

Ngwato, Moraswi, Phogole, Matuba, Mangana, Nakebjana.
(Ka mainatheto a, go laetšwa tlhompho le tumišo go sereti)

Mainagokwa

Borrawenomogolo, Thopakgororo.

Leloko

Mpelegeng ke ngwanabo Moraswi Mankgapole (Mothalotheto wa 20)
Ngwanabo Mpelegeng ka kobo Maroba (Mothalotheto wa 32)

Kgoro

Re batho ba bomatsikinyane 'a Borwa re tsinketše ra gomela (Mothalotheto wa 18)

Setlogo

Mo seretong se sereti ga se bontšhe mo se tšwago gona.

Mafetšo

Sereto se ga se na mafetšo a seretotumišo sa bogologolo ka gobane tše dingwe tša direto tša mohuta wo di felela ka go re: Ke tšhaba mediti! Ka go realo moreti o dirišitše setlabela (thekniki) sa tlogelo.

Kabo ya meputso:

1. Teori = 03
2. Dintlha = 06

Polelo e tla abelwa moputso o tee. (01)

[10]

POTŠIŠO YA 2: MORATIWA WA KA – M Bopape le S Ratlabala

- 2.1
- Botse.
  - Nose.
  - Letšoba.
- (A MABEDI fela) (2)
- 2.2
- Morumokwanophetši/Morumokwanotia.
  - -ng
  - -ng
- (2)
- 2.3
- Sereto se bopilwe ka ditemanatheto tše tharo.
  - Temanatheto ya 1 e na le methalotheto ye mene, mola ya bobedi le ya boraro di na le ye mehlano ye mehlano.
  - Methalotheto ga e lekane ka botelele.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 2.4
- Ke kelelohalo.
Kgopolo ya mothalotheo wa mathomo e fetela mothalotheotong wa go latela.
Mohlala:
Botse bja Botse
Bokaletšoba la mohlopi.
Mohlopi wa lona
O swana le nose.
(Mohlala o TEE fela) (2)
- 2.5
- Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lerato.
- Sereti se tšweletša maikutlo a lerato go moratiwa wa sona le gore ba tla kgaoganywa ke lehu.
- (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: THEELETŠA MOKGADI – SR Machaka

- 3.1
- Bo mpuputla bo ntshobeletša le mebotu;
  - Bjona bo nkiša kgolekgole le Mokgadi. (2)
- 3.2 Nkamogeleng Batlokwa/ke boile lapeng!
Mohlala:
- Go tlemaganya le go kgaoganya dikarolometara. (2)
- 3.3
- Sereti se ka se be le lethabo bophelong ntle le seretwa/moratiwa.
  - Seretwa le sona se tla lewa ke bodutu ge se ka phela ntle le sereti/moratiwa. (2)
- 3.4 Mothofatšo.
Tlhalošo:
- Selo seo e sego motho se fiwa dika tša bomotho. (2)
- 3.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Sereti se kgopela tshwarelo ge se ile sa ya le naga sa tlogela Mokgadi gomme se rata go amogelwa gape.
  - Sereti se laetša gore se rata Mokgadi kudu mola le yena Mokgadi a se rata.
  - Ga go mo go bontšhago gore sereti se a itshola. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4: MATETE A LEFASE – NS Puleng

- 4.1 ... Leano lago ke la kgolagano,
Ke lenaneophethiši la bophelo, (2)
- 4.2
- Modimo ge a fularela ~~fularela~~ batho bophelong, ba a tšhoga mola ba bangwe ba gakanega.
  - Ga go seo se lekantšhwago le bogolo bja Modimo/Ga re selo pele ga Modimo. (2)
- 4.3
- kgolagano - ke botee
  - lenaneophethiši - ke peakanyo
  - matšhona - kgakanego/letšhogo
  - Ramasedi - Modimo
  - šeditše - lebeletše ka tlhokomelo (Tše PEDI tša tše) (2)
- 4.4
- Ke go kgokaganya dikgopolo tša sereti.
  - Ke go kgokaganya methalotheto.
  - Ke go senya metara. (2)
- (Tše PEDI fela)
- 4.5 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a tumelo.
- Ditaba tša Modimo di fa maatla ebile di a homotša. (2)
- [10]**

LE

POTŠIŠO YA 5: O LLELANG? – PM Mashilo

- 5.1 O ntšhiile nyanyeng tadimeng ya bophelo,
Ke kobakoba bokangwajana wa Thibiri, (2)
- 5.2
- Ke sonete ya Seisemane.
  - Methalotheto ke e 14 yeo e nago le lenaneo la morumokwano. (2)
- 5.3 Ditlhalošo:
- 5.3.1. Go tšhaba go šoma. (1)
- 5.3.2. Go fela/bola. (1)
- 5.4 Poeletšothomi:
O be o mpitša hihhi sethothomoloko setlatla,
O bolela ge ke tšhaba diboro ke tšhoga go phela sebakeng,
O tloga o tiišetša gore ke setlatla sa ditlatla.
- Ke go gatelela dikgopolo.
  - Go tlemaganya dikgopolo. (2)
- 5.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee,
- Mo go Testamente ye Mpsha go gatelelwa taba ya tshwarelo.
  - Mangwalo a makgethwa a re ruta gore ge wa geno a go phošeditše o mo swarele.
  - Seswana se re ngwana wa phošadira ga a bolawe.
  - (Tše PEDI fela)
- GOBA**
- Aowa,
- Mo go Testamente ye Tala go gatelelwa taba ya leihlo ka leihlo.
  - Seo a ntirilego sona se nkgobošitše ka gona go mo lebalela go ka se be bonolo.
  - Seswana se re ya boela pitšeng e a swa.
  - (Tše PEDI fela)
- (Ga go moputso wo o Abelwago karabo ya Ee le Aowa) (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA**POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE****LENONG LA GAUTA – HDN Bopape****Mohlala wa karabo:****Teori: Tshwantšho ya moanegwa**

Tshwantšho ya moanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe (semelo). Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka moo mongwadi a mo tšweleditšego.

Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- Ditiro le polelo tša moanegwa.
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- Moanegi/Mongwadi o reng ka yena.
- Leina la gagwe.

6.1 Nnono**Ditiro le polelo tša moanegwa****Motho wa go ba le phišegelo/phegelelo**

- Ge a ikemišeditše go dira selo, ga a lebelele kotsi yeo a ka welago go yona.
- O nyakišiša molato wa polao ya Mmatšhego a sa gomele morago le ge go le boima bjang kapa bjang.
- O itia Mpho go ba go fihlela a etšwa ka nnete.

O bohlae

- O nyakišiša molato wa polao ya Mmatšhego ka go diriša ditsejana tša go fapana.

Mohlala:

- O kgonne gape go lemoga gore Mpho o na le morero ka ga Maleka.
- O itia Mpho gore a be a tšwe ka nnete.
- O kgonne go šomiša dithekniki tša Sersanta Maroga tša botseka go hwetša mmolai wa Mmatšhego (mengwapo letsogong la mmolai wa Mmatšhego)
- O na le mokgwa wa gagwe wa go lemoga selo seo se iphihlilego, mohlala, o kgonne go lemoga gore sefatanaga sa Brenda se gatile phoka, gomme a gononela gore Brenda o be a tšwele.
- O ganelela Naniki ka dipotšišo gore a be a tšwe ka nnete.

O na le kgotlelelo

- O kgotlelela dipolelo tša Brenda le maitshwaro a gagwe.
- Le ge a be a kopana le mathata, ga se nke a gomela morago.

Mohlala:

- Go itiwa ga gagwe ka ntlong ya gagwe.
- Go tšhošetšwa ke maphodisa gore a tlogele go dira dinyakišišo.
- Go fišwa ga thotobolo yeo a bego a utamile go yona.

Ke motho wa lerato

- O lebelela mosadi wa gagwe ka lerato ka dinako tšohle, moo ebilego a ile a palelwa ke go lemoga ka pela gore Brenda yo a dulago le yena ke mmolai.
- Ga a ka a iša felo ka makgarebe ao a bego a mo lebelela ka kganyogo kua 'bottle store'.
- Le ge Brenda e be e le mmolai ga se nke a mo hlale, o ile a rata go mo phološa.

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena

- Ka pukung ga go fao baanegwa ba bolelago ka yena.

Moanegi/Mongwadi o reng ka yena**O na le letšhogo**

- Nnono ka boyena ke moanegi ka lebaka leo o re:
  - Bjalo ka moanegi o hlaloša ka fao a ilego a tšhoga ka gona mohlang wola maphodisa a fiša thotobolo yeo a bego a iphihlile go yona.
  - Ge maphodisa a mmitša kgolegong o re o be a tšhogile gore o ile go swarwa.

Ke seroto

- Bjalo ka moanegi, Nnono o be a šoma karatšheng ya Morena Maleka ka go le lengwe a swaragane le mošomo wa go nyakišiša molato wa polao ya Mmatšhego. Mohlala: ??

O na le sebetse

- Moanegi o re o šala koloi ya dikwefa ka morago go ba go fihla mo e yago gona ntle le letšhogo.
- O tseba ka ntlong yeo koloi ya Mmasebotsana e tšenego go yona ka mathaithai a go roba lebatl.

Leina la gagwe

Leina la gagwe, Nnono Molaba, ga le amane felo le semelo sa gagwe.

6.2

Brenda**Ditiro le polelo tša moanegwa****O na le kgang**

- Ge a nyaka selo, o kgonthiša ~~netefatša~~ gore selo seo o a se hwetša. Mohlala:
  - O nyakile lenong la gauta mengwaga ye mehlano a ba a le hwetša.
  - Kgang ya gagwe e mo dirile gore a timelele lebaka le letelele go se yo a tsebago gore o kae.

Motho wa pelompe

- O bolaile mosadi wa tatagwe Mmatšhego.
- O kwana le manaba gore ba hlasele monna wa gagwe Nnono.

O na le lenyatšo

- Ga a hlomphe monna wa gagwe Nnono, o bolela le yena ka go mo tšeatšea le go mo nyefola. Mohlala:
  - O botša Nnono gore: 'O se ke wa gopola gore ke tla ba setlaela sa gago go ya go ile ...'
- O botša monna wa gagwe wa lenyalo, Nnono, gore o sepela le monna yo mongwe, Nakedi.

O na le sephiri

- O ikgapa a ikgoroša a boa mašego Nnono a sa tsebe morero wa gagwe.
- Ga a botše motho gore go na le selo se bohlokwa seo a se nyakago.

Moanegi le baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.

- Nnono o mo hlaloša bjalo ka motho wa go se be le matepe.
Mohlala:
  - O re Brenda ga se motho wa go bapala ka megokgo le ge ba ka omana bjang le bjang.
- Nnono o hlaloša Brenda bjalo ka motho wa go se rate go bolela kudu.

Leina la gagwe

Leina ga le hlaloše selo ka semelo sa gagwe.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape****SETSOPOLWA SA A**

- 7.1
- Nnono ke mokgonyana wa Mna. Maleka.
  - Nnono ke mošomedi wa Mna. Maleka.
  - Mna. Maleka ke ratswale wa Nnono.
- (E TEE ya tše) (1)
- 7.2 Ke ya sebjalebja. (1)
- 7.3
- Ketelo ya Nnono ga Mna. Maleka morago ga go bitšwa ke Kwete.
  - Mna. Maleka o botša Nnono gore Mmatšhego o hlokofetše ebile a ye go bona setopo sa gagwe.
- (2)
- 7.4
- Phekgogo ke tiragalo ye e hlolago thulano ya mathomo ya go lebane le molaetša wa sengwalo.
  - Setsopolwa se lebane le tiragalo ya polao ya Mmatšhego.
- (2)
- 7.5
- Ponelopele ke go akanya seo se tlogo go direga go ya ka tshedimošo yeo e filwego setsopolweng.
  - Maphodisa a tla kgona go nyakišiša gabotse go ya le ka fao setopo sa gagwe se lego ka gona.
  - Go tla dirwa dinyakišišo tše di tseneletšego go hwetša mmolai.
- (3)

- 7.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana:
Mohlala:
- Molaotheo wa naga o kgahlanong le polao.
  - Motho yo a gononelwago go ba mmolayi o a golegwa gomme a tšwelela pele ga Kgoro ya Tsheko.
- (2)

- 7.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a manyami/kwelobohloko.
- Polao ya sehlogo ya Mmatšhego.
  - Go hlokofalelwa ke motswadi/mosadi ka lapeng ke taba ya bohloko.
- (2)

SETSOPOLWA SA B

- 7.8 Moela wa phariri wa bobete bja go kgahla. (1)

- 7.9 Molaodiši/Moanegi o hlatholla ditiragalo bjalo ka ge di direga ka go šomiša motho wa pele. (1)

- 7.10 Go holofela selo seo se ka se tsogego se diragetše.
- Nnono o be a letile karabo ye a ka se e hwetšego ka tšhoganetšo.
  - Go be go se ka fao Naniki a ka mo fetolago ka gona ka ge a be a idibetše.
- (3)

- 7.11 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo.
- Metsotso ye mehlano ...
  - Lebakanyana ...
- (O TEE fela) (2)

- 7.12
- Ga a na boi/O bogale.
  - Phegelelo ya gagwe dinyakišišong e hlotše tlhaselo ya Naniki.
  - Le yena o ile a hlaselwa ka yona nako yeo ke batho bao a sa ba tsebego.
- (Tše PEDI fela) (2)

- 7.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Teori: Setšo ke tshepedišo ya melao ya bophelo mola phedišano e lebane le tirišano bophelong.
  - Setšo: Moeng o naka di maripa
  - Phedišano: O tlišitše boradia.
- (3)
[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele****Mohlala wa karabo:****Teori: Tshwantšho ya moanegwa**

Tshwantšho ya moanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe (semelo). Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka moo mongwadi a mo tšweleditšego.

Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- Ditiro le polelo tša moanegwa.
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- Moanegi/Mongwadi o reng ka yena.
- Leina la gagwe.

8.1 Phankga**Ditiro le dipolelo tša gagwe****Ke motho wa go ba le lenyatšo le boikgogomošo.**

- O nyatša Lahlang ka go re: 'Nna ka hlahlwa ke motho yo ke mo hlahlago, wa thuto ya mogwapa ya matšatši ale go sa buša Kgoši Konkodi?' (letl.14).
- O ruta bana mola ba swanetše go ya thapelong ya mesong ka la go re ga ba tsebe selo.
- Ga a dire mošomo ka tshwanelo ka ge a nyatša Lahlang.
- O re Lahlang o apara disutu tša go galoga (Ke modiidi).

O na le bohwirihwiri/bomenemene

- O etela Mafamo ka nepo ya go uwauwetša setšhaba gore se eme le yena kopanong ya batswadi ka sekolong.
- O iša diphuthelwana go Mokgonoana yo e lego mongwaledi wa lekgotla la sekolo ka leano la go mo reka.
- O logišana maanomabe le Mokhura nepo e le go weša Lahlang.
- O reka maloko a lekgotlapušo la sekolo ka go ba rekela bjalo gore ba ntšhe Lahlang bjalo ka hlogo ya sekolo gomme go bewe yena.
- O senya Lahlang leina pele ga bana ba sekolo le go maloko a mangwe a lekgotlapušo.

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.**Ke sethakga sa go opela**

- Pebetse o boledišana le Lesehla. Ba re: 'O ra Morutiši Phankga na? Gape o filwe yoo.'

Moanegi/Mongwadi o reng ka yena**O na le bokgoni**

- Mongwadi o mo hlaloša bjalo ka motho wa go kgona Dipalo le Seisimane.

Leina la gagwe.

- Leina la gagwe ke Phankga.
  - O šušula Lahlang gore a tloge setulong sa go ba hlogo ya sekolo ka ge e le phankga.
  - Ke phankga dithutong tša Dipalo, Seisimane le Moopelo.

Ka go realo re ka re leina la gagwe le sepelelana le ditiro tša gagwe.

8.2 **Lahlang****Ditiro le dipolelo tša gagwe****O na le moya wo mobotse wa leago**

- O amogela Phankga ka matsogo a mabedi sekolong sa Rethuše ka tshupo ya gore o tla tla a thušana le yena go aga setšhaba sa Batau.

Ke motho wa go rata mošomo wa gagwe.

- Bjalo ka hlogo ya sekolo ke motho wa mathomo wa go tla mošomong, ebile ke wa mafelelo wa go tloga.

Ga a na boi.

- Le ge go le bothata kua sekolong ga se a ka a tšhoga.

Ke motho yo a emelago nnete.

- O botša mosadi wa gagwe gore yena ga a ye felo ka ge a se na molato.

Ke motho wa tumelo.

- O botša mosadi wa gagwe gore: 'Modimo yo ke mmotilego ke sebo se se thata.'

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.**Ke lešaedi la go opela.**

- Pebetse, Lesehla le Nthulwane ba re ge e le Lahlang yena, o golofetše megolo.

Ke seroto

- Boroto bja gagwe bo retwa ke mohlalobimogolo ge a botša setšhaba gore ga e sa le Lahlang a thoma go šoma ga se ba ka ba bona bosodi mošomong wa gagwe le gore o be a dira mošomo wa gagwe ka bothakga.

Leina la gagwe

- Leina la gagwe ke Lahlang.
- Bjalo ka hlogo ya sekolo o be a tutuetša bana ba Batau gore ba tle sekolong ba lahle mekgwa ya go tšhaba sekolo.
- O fahlolotše setšhaba sa Batau ka thuto lebaka le letelele, bjale Phankga o nyaka gore a lahlwe ke setšhaba ka go mo tšeela mošomo wa hlogo ya sekolo.

Ka go realo re ka re leina la gagwe le sepelelana le ditiro tša gagwe.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele****SETSOPOLWA SA C**

- 9.1 Seboledi (Phankga) le sekgalajana seo go thwego ga se na hlogo (Lahlang) ke bašomimmogo. (1)
- 9.2 Ke ya sebjalebja. (1)
- 9.3
- Phankga ga a kgahlwe ke ge Lahlang e le hlogo ya sekolo sa Rethuše.
  - O ikemišetša go mo tekola maemong ao.
  - Phankga o gatelela go ba ngwana wa mobu.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 9.4
- Phekgogo ke tiragalo yeo e hloago thulano ya mathomo.
  - Setsopolweng se Phankga o bona Lahlang ka phogong mo a ikemišeditšego go mo tekola. Tiragalo ye e hlola thulano gare ga Phankga le Lahlang.
- (2)
- 9.5
- Ponelepele ke go akanya seo se tlogo ge direga go ya ka tshedimošo yeo e filwego setsopolweng.
  - Phankga a ye a thekge Lahlang mošomong wa bona.
  - Phankga a ka rapela Lahlang go dira gore di mo fofotše gomme setulo sa hlogo ya sekolo se tsokangwe ke yena.
- (3)
- 9.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Molaotheo wa naga o kgahlanong le semorafe.
  - Batho ka moka ba amogelane.
- (2)
- 9.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Manyami/Lenyatšo.
- Go a nyamiša go bona Phankga a sa thekge Lahlang mošomong wa bona.
- (2)

SETSOPOLWA SA D

- 9.8 Ge letšatši le dumediša thaba. (1)
- 9.9 Ditiragalo tša setsopolwa se di anegwa ke mongwadi le baanegwa. (1)
- 9.10
- Go bolaya motho ka go šomiša dihlare/mešunkwane.
  - Pogoti o botša boMokhura gore ba tla swanelwa ke go šomiša dihlare go fološa Lahlang setulong ka ge go mo thuntšha gona ba ka se kgone.
  - Go šomišwa dithunya go tloša motho yo tseleng.
- (3)

9.11 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo.

- E rile ge letšatši le sa tšo dikela ...
- E rile ge a le kua Phakane kgapele ...

(2)

9.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

- Go rata maaka le bohvirihwiri ga gagwe go hlakahlakanya setšhaba.
- Setšhaba se tla bona Lahlang a se na bokgoni le maikarabelo mošomong wa gagwe.
- Barutwana ba tla thoma go nyatša le go se hlomphe Lahlang.
- Setšhaba se ka tsogela Lahlang maatla le go mo theoša setulong.

(Tše PEDI fela)

(2)

9.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

Ee,

- Batho ba bangwe ba dumela gore mešunkwane e ba fa seriti.
- Mešunkwane e ka šireletša batho dikotsing.
- Batho ge ba babja ba dumela gore mešunkwane e tla ba fa pholo.

Aowa,

- Go batho ba bangwe mešunkwane ga e na mohola, ke nonwane fela.
- Batho ba bangwe ge ba babja ba ya dingakeng tša Sekgowa.
- Batho ba bantši ba dumela gore tšhireletšo e tšwa go Modimo ka thapelo.

(Ga go moputso wo o abelwago karabo ya Ee le Aowa)

(3)

[25]

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**LEŠITAPHIRI – OK Matsepe****Mohlala wa karabo:****Teori: Tshwantšho ya moanegwa**

Tshwantšho ya moanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe (semelo). Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka moo mongwadi a mo tšweleditšego.

Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- Ditiro le polelo tša moanegwa.
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- Moanegi/Mongwadi o reng ka yena.
- Leina la gagwe.

10.1 Kgoši Taudi**Ditiro le dipolelo tša gagwe****O na le pelo ye mpe**

- O bolaile Mphoka ka tsela ya go mo timetša ka ge a mo gatetše mapai.
- Yena le mogwegadi, Kgoši Mabothe, ba ile ba loga leano la go bolaya Tšhwahledi ka go ntšha koma gore a hlokofalele ka komeng, gore setšhaba se tle se re o llwe ke koma.

O na le lehufa

- O taboša Tšhwahledi koma ka bolotša Kgathola, yo e lego moratho wa Tšhwahledi, pele. Lebaka la go mo taboša koma ke gore Tšhwahledi ke hlaba.

Ke lefšega

- Setšhaba se mo tsogela maatla ka go timela ga Tšhwahledi gomme yena o tšhabela ga Kgoši Mabothe.

O na le leago

- O tšea mosadi le bana ba Mphoka o ba agela kgauswi le yena, o a ba fepa ebile o katološa le kgoro ya ga Mphoka.

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.**Taudi ke ngwanangwako**

- Mabothe ge a hlaloša Kgoši Taudi o re: 'Ga go ka mokgwa wo mongwe, o na le mokgwa kudu ebile e le ngwanangwako a ilalo.'

Leina la gagwe

- Leina la gagwe le sepelelana le mediro ya gagwe.
- O be a laola setšhaba sa gagwe ka go swana ka gore ge a roma setšhaba sa gagwe go iša diloba magošing a mangwe o be a roma magoro ka moka ka go a latelanya gore go se tle gwa thwe o a kgethologanya.

10.2 Khutšišo**Ditiro le dipolelo tša gagwe****Mosadi wa go itshwara hlephi.**

- O tsena mapaing le Mphoka wa molata ebile o mo fa ngwana, etšwe e le mosadi wa kgoši.

Ke lešega

- O rile go ima ngwana wa hlabā, e lego Tšhwahledi, a se botše Kgoši Taudi eupša a tšhabela ga gabo e lego ga Kgoši Mabothe.

Ke moradia, wa pelo ye mpe.

- O gana go amuša ngwana gomme o nyaka ge a e hwa.
- O khukhunela go rragwe o mo kgopela gore a ntšhe mphato wa go tsoma Tšhwahledi gore a mmolaye.

Baanegwa ba bangwe le molaodiši ba reng ka yena.**Ke tweša**

- Molaodiši o re setšhaba se kgakanegong ebile se arogane ka diripa tše pedi ka lebaka la ditiro tša Khutšišo tša go alela molata.

Leina la gagwe.

- Leina la gagwe le sepelelana le ditiro tša gagwe. Ka go loga maano a go re Tšhwahledi a bolawe, o nyaka go khutšiša setšhaba go šupašupana ka menwana ka la go re ke mang yo a swanetšego go ba kgoši.

Kabo ya meputso:**Diteng = 15 (D – 15)****Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)**

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]**POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****LEŠITAPHIRI – OK Matsepe****SETSOPOLWA SA E**

- 11.1 Mphoka ke morwadi wa dithebele tša ngaka ya mošate yo a šwahletšego mmagosetšhaba. (1)
- 11.2 Tikologo ya segologolo/setšo. (1)
- 11.3
- Mmagosetšhaba o robetše le Mphoka, monna wa mosepedi.
  - Go swerwe semaka seo se dirilwego ke mmagosetšhaba sa go belega hlabā.
  - Go rapša pitšo ya kgothekogthe. (Tše PEDI fela) (2)

- 11.4
- Phekgogo ke tiragalo yeo e hlalago thulano ya mathomo.
  - Setsopolweng go boledišanwa ka go belegwa ga ngwana yo e sego wa madi a bogoši. Tiragalo ye ke yona e hlalago thulano ya mathomo pading ye. (2)
- 11.5
- Ponelepele ke go akanya seo se tlogo ge direga go ya ka tshedimošo yeo e filwego setsopolweng.
  - Go tla ba bothata gore ngwana yo a tle a buše ka ge a se na madi a ka bogošing.
  - Setšhaba se tla tšwa diripa tše pedi.
  - Ntwa ya marumo e ka tsoga setšhabeng. (Tše THARO fela) (3)
- 11.6
- Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee,
- Di gatakilwe go ya ka molaotseo wa naga.
  - Tšhwahledi ga se a godišwa ke batswadi ba gagwe ba madi, ka ge a be a fihlewa gore ke ngwana wa Mphoka.
  - O be a gapeletšwa go bolla mo e sego ga gabo.
- GOBA**
- Aowa,
- Ga se tša gatakwa go ya ka molao wa setšo.
  - Go be go phethagatšwa setšo sa go re ngwana yo a tlogo buša o golela ga malomeagwe goba makgoloagwe go mmipa magole.
  - Tšhwahledi ke ngwana, go be go se bohlokwa gore a botšwe ditaba tša gore yena ke ngwana wa Mphoka. Ke ditaba tša batho ba bagolo. (Tše PEDI fela) (Ga go moputso wo o abelwago karabo ya Ee le Aowa) (2)
- 11.7
- Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a:
- Letšhogo: Ngwana yo ka se tsokama mola e se wa madi a bogoši.
  - Kgakanego: Setšhaba se ka tšwa diripa tše pedi. (2)

SETSOPOLWA SA F

- 11.8
- Aowa, Taudi o kgona go lota ka go re hleng mosadi wa Mphoka o amuša mošemanyana bjale? (1)
- 11.9
- Mongwadi le molaodiši ba hlatholla ditiragalo go ya le ka fao di diregago kgato ka kgato ba šomiša motho wa boraro. (1)
- 11.10
- Ga go bobbe bofe goba bofe bjoo motho a ka bo dirago bja hloka le motho o tee yo a ka bago a mmona.
  - Taba ya go re Tšhwahledi ke ngwana wa Mphoka ke sephiri.
  - Mafelelong Tšhwahledi o tlo tseba taba ye. (3)

- 11.11 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo.
- Go fetile nywaga ye e atilego ge tša Taudi le Mabothe le Tladiphaswa di kwetše, ...
  - Go fetile nywaga ye e atilego ge mohlologadi wa Mphoka a agetšwe mošate, ...
  - Go fetile nywaga ye e atilego ge Tšhwahledi a dula ga Mabothe, ... (2)
- 11.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Bopelompe bja kgoši Taudi bo hlotše gore Tšhwahledi a golele ga kgoši Mabothe ka ge a sa amogele gore ngwana ke wa dikgomo.
  - Mosadi wa Mphoka ke mohlologadi ka lebaka la bopelompe bja kgoši Taudi. (2)
- 11.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ke sa maleba.
  - Teori: Setšo ke tshepedišo ya melao ya bophelo mola phedišano e lebane le tirišano bophelong.
  - Setšo: Lapa la Mphoka le swanetše go fepša.
  - Phedišano:
    - Mosadi wa Mphoka o hloka tlhokomelo go swana le mosadi yo mongwe le yo mongwe, kgoši o mo fa borutho.
    - Kgoši o katološitše kgoro ya Mphoka ka go belegiša mosadi yo wa mohlologadi ngwana wa mošemane.
- (Tše THARO fela) (3)
[25]

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE**TLHAKOLENG – MD Kekana****Mohlala wa karabo:****Teori: Tshwantšho ya moanegwa**

Tshwantšho ya moanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe (semelo). Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka moo mongwadi a mo tšweleditšego.

Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- Ditiro le polelo tša moanegwa.
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- Moanegi/Mongwadi o reng ka yena.
- Leina la gagwe.

12.1 Swele**Ditiro le dipolelo tša gagwe****O na le pelo ya mpe**

- O tliša mosadi le bana ba gagwe.
- O kata Mahlatse ebile o mo fa ngwana.
- O loga leano la go bolaya Mahlatse le ngwana wa gagwe.
- O rata go bolaya boGabariele.

Ke sehlephišalekgeswa.

- Le ge a nyetše ga a fetše go tliša metlabo ka gae.

Ke motho wa go ikgapa a ikgoroša.

- O tla ka gae ka nako ye a ratago bjalo ka motho yo a se nago lapa.

O na le megabaru.

- O huetša phuthego go raka moruti gomme yena a tsokame setulo seo.

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.**O sehlogo/Ke mphenyašilo**

- Mahlatse o botša Ranku le mosadi wa gagwe ka bošoro bja Swele.
- O re: 'Mohlomongwe le boledišwa ke go re monna wa go swana le yo ke bolelago ka yena ga sa nka la kopana naye. Go phela le mphenyašilo wa go swana naye ruri go phalwa ke lehu ga lekgolo.' (letl. 70)

O na le lenyatšo

- Mphapa o re: 'O sa na le lenyatšo le lehono?' (letl.133)

Ke moradia

- O itira moruti o nyaka go nyadiša Mahlatse, morwediagwe, gomme Mahlatse o latola ka go re: '... selo se ga se moruti ke sekatawane. O ntshenyeditše bokamoso ka go ntlaiša ka thobalano ke sa le ngwana ...' (letl. 100)

Leina la gagwe

- Leina la gagwe le sepelelana le ditiro tša gagwe.
- Ditiro tša Swele bontši bja tšona ke tša botswea le swele.

Mohlala:

- Go kata morwedi.
- Go tliša basadi ka gae.
- Go nyaka go bolaya ngwana wa Mahlatse.
- Go lwa le boGabariele.

12.2 **Mahlatse****Ditiro le dipolelo tša gagwe.****Ke ngwana yo bohlale.**

- O kgonne go efoša ngwana wa gagwe dinaleng tša Swele ka ge a ile a lemoga gore tatagwe o nyaka go mmolaya ka go mo tšhelela mpholo ka maswing.

Ke motho yo mo šoro

- O lahla ngwana mo tseleng yeo go fetago difatanaga e le mano a go re di mo gate.

Ke motho wa therešo ebile taba ya gagwe o a e emela.

- O gana go nyadišwa ke Swele yoo a bego a itirile moruti e tšwe e le sekatawane.

Ke motho wa go ba le sephiri

- Ga a ka a botša mmagwe gore tatagwe o robala le yena ka kgang.
- Ga se a ka a botša motho ka maikemišetšo a gagwe a go tšhaba.

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena**O na le maaka**

- Ka morago ga go botša ba ga Ranku mathata a gagwe, ba ile ba belaela gore ngwana yo a ba botšago ka yena a ko no be a se a šala le mogolwagwe, a ka no ba a mmolaile goba a mo lahlile. Mosadi wa Ranku o re: 'Wena Ranku, ngwana yo nna ga ke tshepe gabotse gore o tlogetše ngwana yo a bolelago ka yena le mogolwagwe. ... kgonagalo ye ntši ke go re ngwana yoo a ka be a mmolaile goba a mo lahlile.'

Leina la gagwe.**Le sepelelana le mediro ya gagwe.**

- O bile le mahlatse ka ge a phonyokgile bobeng bja Swele bja tlaišo.
- O lahlile ngwana fela ga se nke a swarwa.

Ka morago ga ditlaišego o feleleditše a bile le mahlatse a go hwetša lenyalo.

Kabo ya meputso:

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TLHAKOLENG – MD Kekana****SETSOPOLWA SA G**

- 13.1 Ke monna le mosadi/Swele ke monna wa Thušanang/Thušanang ke mosadi wa Swele. (1)
- 13.2 Ya sebjalebja. (1)
- 13.3
- Thušanang o a itshola ka seo a se dirilego – go nyalwa ke Swele, gomme mosadi wa Swele a kwa bohloko.
  - O nyaka go kgopela tshwarelo go mosadi wa Swele ka ge a sa hwetše khutšo moyeng ka taba ye. (2)
- 13.4
- Morero wa padi ye o mabapi le tlaišo ya bana le basadi.
  - Setsopolwa se tšweletša Thušanang yo a tlaišwago ke monna wa gagwe Swele, a le bohlokong ka go gopola gore le yena o tlaišitše mosadi wa Swele wa pele ka go nyalwa ke Swele. (2)
- 13.5
- Tekolanthago ke tiragalo yeo e gopotšago seo se diregilego peleng/morago.
  - E tšweletšwa ke ge Thušanang a tlaišwa ke Swele gomme a itshola. O gopola gore le yena ge a tlo thoma go ratana le Swele, mosadi yo o phetše ka fase ga tlaišego, gomme se se mo hlokiša boroko. (3)
- 13.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Molaotheo o kgalemela tlaišo ya bana le basadi.
  - Bophelo, maitshwaro le ditiro tša Swele ka lapeng la gagwe ga se tša go amogelega. O be a tlaiša le go swara mosadi le bana gampe.
  - Go na le masolo a matšatši a lesometlhano a go ba kgahlanong le mokgwa wo.
  - Molaotheo o laela dikgoro tša tsheko go ahlola le go bona molato batho ba go swana le boSwele.
- (Tše PEDI tše) (2)
- 13.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a kwelobohloko.
- Go kwelwa Thušanang bohloko ka ge tšohle a di dirišitšwe ke megabaru ya lerato. (2)

SETSOPOLWA SA H

- 13.8 Thušanang o no se gadima gabedi gararo ... (1)
- 13.9 Mongwadi le molaodiši ba hlatholla ditiragalo go ya le ka fao di diregago kgato ka kgato ba šomiša motho wa boraro. (1)
- 13.10
- Go foraforetša moo o ka rego o kwele bohloko empa go se bjalo.
  - Thušanang o be a lla a itira o ka re o kwa bohloko.
  - O thabišitšwe ke go hlokofala ga Swele ka ge a tla ikhutša tlaišo le go bogwa. (3)
- 13.11 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo.
- Mongwadi o laetša gore poloko ya Swele e ile ya swarwa ka morago ga dibeke tše tharo go sa phethwa dinyakišišo. (2)
- 13.12 Balekwa ba tla fa dikarabo ša go fapana.
- Mohlala:
- Ka lebaka la go tlaiša ba lapa la gagwe, Swele o feleleditše a rakilwe motseng.
  - Poloko ya gagwe ga ya fiwa tlhompfo – o bolokilwe bjalo ka mpša. (2)
- 13.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
- Teori: Setšo ke tshepedišo ya melao ya bophelo mola phedišano e lebane le tirišano bophelong.
  - Ga se sa maleba.
  - Setšo:
    - Tshepedišo ya poloko ya Swele e thulana le phedišano ye botse le setšo setšhabeng sa Tlhakoleng.
    - Ngwana' phoša dira ga a bolawe.
  - Phedišano:
    - Kgoši o be a se a swanela go ahlola ka mokgwa woo go fa ba lapa sebaka sa go boloka Swele, hlogo ya lapa, ka tlhompfo.
    - Ga se ka moka setšhabeng bao ba bego ba hloile Swele le ge a be a sa phele bophelo bja go amogelega.

GOBA

- Ke sa maleba.
  - Setšo: Kgoši o laeditše boetapele kahlolong ya gagwe.
  - Phedišano:
    - ✓ Tshepedišo ya poloko ya Swele e hlohleletša phedišano ye botse le setšo gore lentšu la kgoši le agelwa morako setšhabeng sa Tlhakoleng.
    - ✓ Setšhaba se tla ithuta ka diphošo tša Swele gore go se phedišane gabotse le batho ba bangwe go ka go bakela dipšhešamare ka mohla wa bofelo.
    - ✓ Badudi ba Tlhakoleng ba ithutile ka lehu le poloko ya Swele gore phedišano le batho ke motheo wa tlhompfo.

(Tše THARO fela)

(3)
[25]

DINGWALOTŠHABA**POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE****TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa****NONWANE: MMADILLO O LLELANG****Mohlala wa karabo:****Teori: Tshwantšho ya moanegwa**

Tshwantšho ya moanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe (semelo). Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka moo mongwadi a mo tšweleditšego.

Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- Ditiro le polelo tša moanegwa.
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- Moanegi/Mongwadi o reng ka yena.
- Leina la gagwe.

'Mmadillo ...'**Ditiro le dipolelo tša gagwe****Ke sellallane**

- O dulela go lla ge a kopana le mathata.

O na le sephiri

- O ile a gana nnang ya basadi go botša batho sephiri sa kua nokeng ge ba be ba mmotšiša.

Ke lefšega

- O rile go phafoga torong yeo e bego e mo laela gore a ye go hlapa ka nokeng ya Tilo, a tšhoga mo a go ba a thothomela ka go tseba dimaka tša noka yeo.

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena**Ke setlaela**

- Baanegwa ba bangwe ba motse wa Marakane ba mo tšea gore ke setlaela ka ge a sa belege.

Ke motho wa kgotlelelo

- Ga se a ka a ba le kgopolo ya go huduga le ge batho ba be ba mo kwera ba re ga a tšee gabotse.

Mongwadi/Moanegi o reng ka yena**Ke tšhikanoši**

- O sepela a nnoši ka ge batho ba motse wa Marakane ba mo šikologa ka lebaka la go se be le bana.

Ke motho wa go tšea ditaelo

- O ile a phethagatša ditaelo tša mosadi yo a bego a mo laela torong gore a ye go hlapa ka nokeng.
- Moanegi o re ke motho wa go se tshele ditaelo. Mesong ya letšatši le lengwe le lengwe o be a eya nokeng go opela.

Leina la gagwe**Leina la gagwe le sepelelana le mediro ya gagwe.**

- 'Mmadillo' o be a dulela go lla ka lebaka la go hloka bana.

Kabo ya meputso:**Diteng = 15 (D – 15)****Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)**

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]**POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa****SETSOPOLWA SA J**

- 15.1 Mmakgwadi.
(Molwantšhwa ke moanegwa yo bontši bja ditiragalo ka gare ga nonwane di lego godimo ga gagwe, a ka dira botse goba bobbe. Leina la gagwe le tšwelela temaneng ya mathomo ya nonwane) (1)
- 15.2
- Noga ye kgolokgolo e robala le motho ngwakong o tee.
  - Noga e latswa motho mmele ka moka mesong le mantšiboa.
  - Noga ya go phela ka nama ya motho.
- (E TEE ya tše) (1)
- 15.3
- Mmakgwadi ke motho mola Lejapela e le noga.
  - Mmakgwadi ga a je nama ya motho mola Lejapela le eja nama ya motho
- (Tše PEDI tša tše) (2)
- 15.4
- Go thea mahumo ka tsela ya boloi ga se go loke.
  - Megabaru ga e bušetše motho selo.
- (2)
- 15.5
- Ke nonwane kgogamašego.
  - Baanegwa nonwaneng ye ke motho le phoofolo (segagabi).
  - Molaetša o ama bophelo le mokgwa woo motho a phelago le go phedišana le ba bangwe.
  - Ditiragalo tša nonwane ye di garoša matswalo.
  - Ditiragalo ga di kgodiše.
- (Tše DINE fela) (4)
- 15.6
- Poledišano e utolla ditiragalo tša nonwane.
  - E utolla tswalano/kamano le dimelo tša baanegwa.
- (2)

- 15.7 Balekwa ba tla fa dikgopolo tša go fapana.
Moanegi o atlegile.
Sebopego le tlhamego.
- Matseno – Nonwane, nonwane,
Keleketla!
  - Mmele – ditiragalo tša nonwane.
  - Mafetšo – Mpho, se seo sa mosela seripa!
  - Ditiragalo di rulagantšwe go ya ka lenaneo la thulaganyo ya kanegelo.
- (Tše THARO tša tše) (3)

SETSOPOLWA SA K

- 15.8 Mogodumo. (1)
- 15.9 Ke yo mongwe wa bagale ba kgoro ya gaMonareng. (1)
- 15.10 Mothofatšo ke sekapolelo seo dilo tšeo di sa phelego di fiwago dika tša bomotho.
- Sereti se dirišitše sekapolelo sa mothofatšo fao thaba e fiwago dika tša bomotho gore e a etela.
  - Ka leihlo la kgopolo go bonwa batho bao ba thabilego ba fokelwa ke moya wa kwano le tirišano gomme ba etelana.
  - Go mothofatšwa ga dithaba go gatelela kwano, lerato le phedišano mmogo.
- (4)
- 15.11
- Ke babinakgomo.
  - Ke babinankwe.
  - Ke babinaphukubje.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 15.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ka gobane di re ruta ka:
    - Setšo.
    - Histori.
    - Polelo.
- (Tše PEDI fela)

GOBA

- Batho ga ba sa kgahlwa ke histori ya fao ba tšwago gona.
  - Batho ga ba sa iša felo ka meetlo le ditlwaelo tša segagaborena.
  - Batho ga ba sa ikgantšha ka polelo.
- (Tše PEDI fela) (2)
- (Ga go moputso wo o abelwago karabo ya Ee le Aowa) [25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu****Mohlala wa karabo:****Teori: Thulano**

- Thulano e tšwelela ge mmapadi a thulana le mogopolo wa gagwe, goba babapadi ba babedi le go feta ba fapana ka dikgopolo.
- Mmapadi a ka thulana gape le tikologo ya gagwe.
- Go na le mehuta ye mebedi ya thulano, e lego thulanontle le thulanogare.
  - Thulanontle e bonala ge mmapadi a thulana le tikologo ya gagwe goba ge babapadi ba go feta o tee ba fapana ka dikgopolo.
  - Ka go realo go ka thwe go na le mehuta ye mebedi ya thulanontle, e lego thulano ya mmapadi le tikologo le thulano ya mmapadi le mmapadi.
  - Thulanogare yona e tšwelela ge mmapadi a thulana le mogopolo wa gagwe (mmapadi o lwa le dipelo).

Dithulano ka moka di godiša maatlakgogedi gore mmadi a be le kgahlego ya go tšwela pele ka go bala sengwalo seo. Molokoloko wo wa dithulano o tšwetša morero wa sengwalo pele. Tšwetšopele e thoma ka dithulano.

Tirišo ya thulano ya Naga ga di etelane**Thulanontle****Thulano ya mmapadi le tikologo**

- Mphaka o thulana le pušo ya Bonwatau, e lego bowelakana: ga a kgotsofatšwe ke melao ya pušo ya Bonwatau ebile o tšwa ka difata. O ikanne go se sa boela Bonwatau.
- Bophelo bja Takone bo thoma go hlanogela Mphaka: go thwe bafaladi ba boela ga gabobona. Badudi ba Takone ba a mo hlanogela.

Thulano ya mmapadi le mmapadi

- Mphaka o thulana le Hunadi ka ge a mmotšiša gore o reng a bolela a nnoši le go gapeletša Mphaka go ya kerekeng.
- Mphaka o thulana le lentšu la mmagwe ditorong. Lentšu le mmotša gore a tliše bana gae pele a ikela badimong ka gobane go sego bjalo a ka se lokelwe ke selo.
- Mphaka o thulana le Rola ka tša gore mang o ithutile kae le gore o mmitša lekgoba.
- Mphaka o thulana le Kala ka ge a mmitša gore ke mošayagabo.
- Mphaka o ikhwetša a kotišwa moswe bjalo ka lešolopudi. Kala le Rola ba mo hlohla diganong, ba mmotša serokaphatla gore ke motsenela, ke motho yo a se nago legae – 'Mošayagabo'.
- Mphaka ga a thabele go theošwa maamong a gagwe ka ge ba file ngwana wa mobu maemo a ka godimo ga a gagwe gore a mo laole.
- Sebola o thulana le barutiši sekolong ebile o a rakwa ka lebaka la ge ba re ga a na mekgwa.

Thulanogare

- Mphaka o thulana le lentšu la mmagwe la go re ge a ka se boele gae a ka se lokelwe ke selo ka ge mmagwe a tseba gabotsebose gore yena o tlogile kua bjang.
- Mphaka o lwa le dipelo tša go boela Bonwatau.

Diteng = 15 (D – 15)**Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)**

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu****SETSOPOLWA SA L**

- 17.1 Sekolong/Lengwalo. (1)
- 17.2
- O rata thuto.
  - O kwane le Hunadi gore Sebola a tsene sekolo sa moo a dulago gona. (2)
- 17.3
- Batswadi ba Sebola ba rata ngwana wa bona a eya sekolong.
  - Sebola o fapane le morutiši.
  - Go kwanwa gore Sebola a yo tsena sekolo moo a yago go dula gona. (2)
- 17.4
- Di hlahla mmadi.
  - Di rarolla ditšhitišo tša papalego.
  - Di utolla dimelo tša babapadi. (3)
- 17.5
- Kgegeotiragatšo ke ge babadi/babogedi ba papadi ba na le tsebo ka ga tšeo di tlogo diragalela mmapadi mola yena a sa tsebe.
  - Babadi/Babogedi ba be ba tseba gore Mphaka o tla boela gae Bonwatau ka baka la go tlaišega ga gagwe. (2)
- 17.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Go ruta setšhaba.
  - Go thala melao yeo bafaladi ba swanetšego go phela ka yona.
  - Go kgethela bafaladi lefelo leo ba tla dulago go lona/Go laola mesepele ya bafaladi. (3)

SETSOPOLWA SA M

- 17.7 Sehlare sa muši ke go o tlogela. (1)
- 17.8
- Tlemollo ya lehuto ke mafelelo a ditaba/ke thumo.
  - Setsopolweng se Mphaka o tšea sephetho sa go boela gae Bonwatau morago ga gore go hlatlošwe motho yo a mo rutilego, yoo go ya ka yena a se nago bokgoni le maikarabelo. (2)
- 17.9
- Molaetša wa setsopolwa se o mabapi le mathata ao bafaladi ba kopanago le ona dinageng di šele/tshwarompe ya bafaladi.
  - Setsopolweng se Mphaka yoo a nago le bokgoni le maitemogelo o ronwa ke poso ya maemo a ka godimo ka ge e le mofaladi, e fiwa motho yoo e lego setlaboswana ka ge e le ngwana wa mobu. (2)
- 17.10
- Ke tirišo ya ditšhupasefala
  - Ka tirišo ya ditšhupasefala go utollwa ditiragalo.
  - Ka tirišo ya ditšhupasefala go tšweletša maikutlo.
  - Ka tirišo ya ditšhupasefala go laetšwa semelo sa mmapadi.
  - (Tše THARO fela) (3)

- 17.11 Kgegeophetogo ke mafelelo a papadi/tiragatšo ao mmadi a bego a se a a letela.
 • E bonala ge Mphaka a tšea sephetho sa go boela Bonwatau mola a be a ikanne gore yena o tla hlokofala a swere tsela. (2)
- 17.12 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
 Mohlala:
 Maikutlo a manyami.
 • Go a nyamiša go bona ka fao bafaladi ba swarwago ka gona, le ge ba na le bokgoni ba sa fiwe maemo ka baka la bofaladi bja bona. (2)

[25]

POTŠIŠO YA 18: POTŠIŠO YE TELELE

LEHUFA – P Mothupi

Mohlala wa karabo:

Teori: Thulano

- Thulano e tšwelela ge mmapadi a thulana le mogopolo wa gagwe, goba babapadi ba babedi le go feta ba fapana ka dikgopolo.
- Mmapadi a ka thulana gape le tikologo ya gagwe.
- Go na le mehuta ye mebedi ya thulano, e lego thulanontle le thulanogare.
  - Thulanontle e bonala ge mmapadi a thulana le tikologo ya gagwe goba ge babapadi ba go feta o tee ba fapana ka dikgopolo.
  - Ka go realo go ka thwe go na le mehuta ye mebedi ya thulanontle, e lego thulano ya mmapadi le tikologo le thulano ya mmapadi le mmapadi.
  - Thulanogare yona e tšwelela ge mmapadi a thulana le mogopolo wa gagwe (mmapadi o lwa le dipelo).

Dithulano ka moka di godiša maatlakgogedi gore mmadi a be le kgahlego ya go tšwela pele ka go bala sengwalo seo. Molokoloko wo wa dithulano o tšwetša morero wa sengwalo pele. Tšwetšopele e thoma ka dithulano.

Tirišo ya thulano mo go Lehufa:

Thulanontle

Thulano ya mmapadi le tikologo

- Radithekisi o ntšha Lerato ka kerekeng ka kgang ka go realo Radithekisi o thulana le kereke ebile o be a re ke kerekana.
- Ntšhepe le Kholetšhe – Leepo le Tsarane ba mo hlasetše ka kholetšheng.
- Lerato le lapa la gagwe – Lerato o hlorišwa ka mo lapeng la gagwe ka go realo le fetoga lenaba la gagwe.

Thulano ya mmapadi le mmapadi

- Ntlogeleng o kgakgana le Lerato ka go re o mo tšeela monna.
- Ntlogeleng o fapana le Ntšhepe ka la go re o rata basadi ka lebaka la dinomoro tša mogala tšeo a di hweditšego ka potleng ya paki ya gagwe.
- Ntlogeleng o thulana le Ntšhepe ka ge Ntlogeleng a be a swere dihlare tša go mo loya.
- Radithekisi o kgakgana le Lerato ka la go re o rata banna.
- Radithekisi o nyakela Lerato badiši bao ba swanetšego go mo ja leonyane ge a eya mošomong.

- Lerato o rata go boledišana le Radithekisi eupša Radithekisi ga a rate go boledišana le yena.
- Radithekisi o betha Lerato gore a be a ye bookelong, gomme ga a ye go mmona.
- Radithekisi o lata Lerato ka kerekeng gomme o mo goga ba sa rapela. O re kerekeng o etše banna.
- Leepo le Tsarane ba thuntšhana le maphodisa.
- Lerato le Radithekisi ba a hlalana ka ge ba fapana ka lebaka la lehufa la Radithekisi.
- Lerato o thulana le Ntshepe mabapi le go ya go bona Radithekisi ka ge a lwala.
- Radithekisi o a lwala gomme Lerato o a mo tomela.

Thulanogare

- Lerato o lwa le dipelo tša go botša Ntshepe gore o a mo rata.
- Ntshepe le yena o tšhaba go botša Lerato gore o a mo rata.
- Lerato o nagana go bolaya Radithekisi.
- Lerato o gopodišiša ka go hlala Radithekisi.

Diteng = 15 (D – 15)**Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)****[25]**

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

POTŠIŠO YA 19: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEHUFA – P Mothupi****SETSOPOLWA SA N**

- 19.1 Sefatanaga (koloji)/Ntlo ya mabaibai/Roko/Botshwelamare. (1)
- 19.2 O na le lenyatšo. (2)
- O tshwela monna wa gagwe ka mare.
- 19.3 • Ntlogeleng o lwa le Ntshepe ka go mo naganela gore o ratana le Lerato. (2)
- Kgakganong ya bona Ntlogeleng o tshwela Ntshepe ka mare.
- 19.4 • Di hlahla mmadi. (3)
- Di rarolla ditšhitišo tša papalego.
  - Di utolla dimelo tša babapadi.
- 19.5 Kgegeotiragatšo ke ge babadi/babogedi ba papadi ba na le tsebo ka ga tšeo di tlogo diragalela mmapadi mola yena a sa tsebe. (2)
- Tsarane le Leepo ka taelo ya Radithekisi ba ja Lerato leonyane. Se se tsebja ke babadi/babogedi mola Lerato yena a sa tsebe.
  - Tsarane le Leepo ka taelo ya Radithekisi ba ya go thuntšha Ntshepe kantorong ya gagwe mola yena a sa tsebe go tseba babadi/babogedi.
- (Mohlala o tee fela).

19.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

Ga se tshwanelo,

- Monna ke hlogo ya lapa ka gona o swanetše go hlompšha.
- Dipolelo tše di laetša lenyatšo.
- Monna a ka feleletša a hlokile maitshwaro a mo itia.
- Bana le bona ba ka feleletša ba nyaditše monna.

(Tše THARO fela)

Ke tshwanelo.

- Mosadi o na le ditokelo le yena.
- Mosadi a ka eletša monna.
- Mosadi o swanetše go hlompšha.

(3)

SETSOPOLWA SA O

19.7 Ke kgopela gore o no nkadima tsebe ...

(1)

19.8 • Sehloa ke thulano ya mafelelo.

- Setsopolweng se Lerato o thulana le Radithekisi ka ga kamano ya Radithekisi le boLeepo. Ye ke ye nngwe ya dithulano tšeo e dirilego gore Lerato le Radithekisi ba kgaogane, mafelelong Radithekisi o a ithunya, ye ke yona tiragalo ye e tšweletšago sehloa papading ye.

(2)

19.9 • Molaetša wa setsopolwa o laetša gore dithulano ka lapeng ga di age mola wa papadi o tšweletša gore lehufa ga le age motse.

- Lehufa la Radithekisi le hlotše dikgakgano ka lapeng la gagwe le Lerato gomme go bonwa mafelelong ba hlalana.

(2)

19.10 • Ke tirišo ya ditšhupasefala

- Ka tirišo ya ditšhupasefala go utollwa ditiragalo.
- Ka tirišo ya ditšhupasefala go tšweletša maikutlo.
- Ka tirišo ya ditšhupasefala go laetšwa semelo sa mmapadi.

(Tše THARO fela)

(3)

19.11 • Kgegeophetogo ke mafelelo a papadi/tiragatšo ao mmadi a bego a se a a letela.

- Mmadi/Mmogedi o be a sa letela go bona Lerato yo a tshwentšwego ke Radithekisi lebaka le letelele a mo swarela.

(2)

19.12 Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana.

Mohlala:

Maikutlo a:

- Manyami: Go a nyamiša go bona Radithekisi a tšeatšea le go hloriša Lerato ka tsela ye mola e le mogatša'gwe.
- Lenyatšo: Radithekisi o hloriša Lerato mosadi wa gagwe.

(2)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE: THETO [MEPUTŠO YE 10]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Tlhalošo ya sererwa. Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa MEPUTSO YE 7	-Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye e tseneletšego ya sengwalwa le sereto.	-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le sereto e bonetše.	-Tlhalošo ye e kgotsofatšago ya sererwa. -Go na le dintlha di se kae tšeo di amanago le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalo le sereto.	-Tlhalošo ya sererwa ga e kgotsofatše. -Ga go dintlha tšeo di amanago le sererwa. -Ga go kwešišo ya sengwalwa le sereto.	-Ga go kwešišo ya sererwa. -Karabo ga e sepelelane le sereto. -Morutwana ga a tsebe selo ka ga sengwalwa le sereto.
SEBOPEGO LE POLELO	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Dikgopolo di hlemegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading. -Ga go na le phošwana e tee ya popopolelo, mopeleto le maswaodikga.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se a tšwelela. -Taodišo ga e na kelelo ye botse ya dintlha ebile ga go tlemagano ya dikgopolo. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša beakanywa ka tatelano ye botse. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele di fošagetše.	-Sebopego ga se sa maleba. -Diphošo tša polelo ke tše ntšintši ebile le setaele se fošagetše kudu.
KABO YA MEPUTSO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1

KAROLO YA B LE C: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE – PADI, KANEGELOTŠHABA LE PAPADI [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
<p>Tlhalošo ya sererwa Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>-Karabo ye botsebotse go fetiša: 14–15. -Karabo ye botsebotse: 12–13. -Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa. -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye botsebotse ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le setsopolwa e a bonala.</p>	<p>-Kwešišo ya magareng ya sererwa eupša ga se dintlha ka moka tšeo di hlalošwego ka botlalo. -Bontši bja dintlha di amana le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Kwešišo ye nnyane ya sererwa. -Ga go dintlha tšeo di hlalošwego ka botlalo. -Dintlha tše nnyane di amana le sererwa. -Tlhalošo e amana gannyane le sererwa. -Kwešišo ye nnyane ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Ga go kwešišo ya sererwa. -Maiteko a go araba potšišo a fokola kudu. -Dintlhalošo ga di kgotsofatše. -Morutwana ga a tsebe sengwalwa goba setsopolwa.</p>
SEBOPEGO LE POLELO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
<p>Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo</p> <p>MEPUTSO YE 10</p>	<p>-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Matseno le mafetšo ke a mabotse kudukudu. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading.</p>	<p>-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Go na le tlemagano ye botse magareng ga matseno, mafetšo le ditemana tše dingwe tša taodišo yeo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.</p>	<p>-Sebopego se a tšwelela. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo e gona eupša e na le mafokodi. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba. -Peakanyo ya ditemana ke ya maleba.</p>	<p>-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša bewa ka tshwanelo. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele ga se tša maleba. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše.</p>	<p>-Tlhokego ya peakanyo ye botse ya sebopego e dira gore dikgopolo di se elele gabotse. -Diphošo tša polelo le setaele sa go fošagala di dira gore go be bothata go bala le go kwešiša molaetša wa taodišo. -Segalo le setaele di fošagetše kudu. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše kudu.</p>
KABO YA MEPUTSO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4